

проблема совместного принятия мер государствами-членами не решиться лишь при перераспределении части голосов в пользу развивающихся государств и государств с переходной экономикой, за счет уменьшения квот развитых государств. И лишь только предоставление юридического равенства всем членам МВФ в принятии решений, наибольшим образом обеспечит улучшение его управления более чем с помощью предпринимаемых косметических реформ.

Таким образом, указанный в работе путь решения проблемы позволит реформировать процедуру принятия решений в МВФ в отношении определения размер квот государств-членов МВФ так, что решения, принимаемые в рамках данной организации будут учитывать интересы всех ее участников.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Смыслов Д.В. Реформирование Международного валютного фонда: проблемы и решения. Финансы и управление // Деньги и кредит. – 2012. – № 2. – С. 33-44.
2. Кристин Лагард. Глобальные экономические проблемы и глобальные решения. Выступление в центре Вудро Вильсона. Вашингтон. 15 сентября 2011 г. // www.imf.org/external/russian/np/speeches/2011/091511r.pdf
3. Статьи Соглашения Международного Валютного Фонда, принятые 22 июля 1944 года в Бреттон-Вудсе, штат Нью-Хэмпшир (США), на Валютно-финансовой конференции ООН [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/rus/index.pdf>.
4. Ерпылева Н.Ю. Правовой статус Международного валютного фонда // Банковское право. – 2004. – № 1. – С. 28-35.
5. Московкин Д.Р. Система квот и голосов МВФ нуждается в реформе // Банковское дело. – 2010. – № 2. – С. 16-19.
6. Предложения Российской Федерации к саммиту «Группы 20» в Лондоне (апрель 2009 г.) // <http://www.kremlin.ru/text/docs/2009/03/213992.shtml>.
7. Yılmaz Akyüz. Why the IMF and the International monetary system need more than cosmetic reform. South Center. November, 2010 / The resources of search system «google.com.ua» [Electronic resource] – Access mode: <http://www.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2012/11209.pdf>.
8. Чувахина Л.Г. Международный Валютный фонд: уроки кризиса // Финансовый журнал. – 2011. – № 1. – С. 73-82.
9. Josй Antonio Ocampo. Reforming the International monetary and financial architecture / The resources of search system «yandex.ua» [Electronic resource] – Access mode: policydialogue.org/files...WIDER...Lecture_Outline.doc
10. David Rapkin, Jonathan R. Strand. Reforming the IMF's weighted voting system / The resources of search system «yandex.ua» [Electronic resource] – Access mode: ResearchPaps/Rapkin.pdf.

УДК 94(477):364

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЧОРНОБИЛЬЦІВ (1991-2011 рр.)

О.В. Чеботарьова, В.М. Нікольський

Резюме. У роботі на основі аналізу джерел, досліджується проблема соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Розглядаються основні напрямки державної політики щодо даної проблеми, впровадження механізмів соціальної допомоги.

Ключові слова: чорнобильці, соціальне забезпечення, соціальна політика.

В Україні 26 квітня 2011 року відзначалася 25-а річниця Чорнобильської трагедії - найбільшої аварії за всю історію розвитку атомної енергетики. В усіх демократичних країнах світу держава піклується про категорію своїх громадян, хто віддав здоров'я, став інвалідом захищаючи свою країну. Однією з таких категорій в Україні є громадяни, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Декларацією про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року Україну проголошено соціальною державою, в якій людина, її життя та здоров'я визначаються найвищою соціальною цінністю.

Конституцією України Чорнобильську катастрофу визначено як катастрофу планетарного масштабу, а збереження генофонду українського народу – як обов'язок держави (ст.16) [1].

Сьогодні статус потерпілих від наслідків Чорнобильської катастрофи на Україні мають більше трьох млн. осіб, серед яких більше 0,5 млн. діти. Для забезпечення їх належного соціального захисту законодавством встановлення близько 50 видів пільг, компенсаційних виплат, доплат та допомоги. За прогностичними оцінками, в тривалій перспективі державний соціальний захист інвалідів – чорнобильців не втратить своєї актуальності.

Отже, дослідження дій держави щодо соціального захисту чорнобильців протягом 1991 – 2011 років є важливою складовою як соціальної політики України, так і в цілому історії України.

Проблема соціального захисту населення України привернула увагу значної кількості дослідників [2-7]. Проаналізувавши історіографію проблематики, можна зробити такі висновки: дана тематика комплексно не досліджена і по ній немає досить вагомих наукових розробок; не дивлячись на значну кількість наукових робіт, які узагальнюють систему соціального захисту у всіх аспектах немає.

Джерельною основою дослідження стали законодавчі та нормативні документи незалежної України, які були опубліковані у збірниках законодавчих актів [8-9], та в виданнях органів державної виконавчої влади України (в даному випадку газетах).

Метою цієї статті є дослідження дій держави щодо забезпечення соціального захисту чорнобильців в умовах незалежності України.

Для розв'язання проблем, що виникли після аварії на Чорнобильській АЕС, зокрема проблем соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, необхідно було створити відповідну законодавчу та нормативну базу.

Ухвалені в 1991 р. закони України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», котрі зі змінами й доповненнями діють і сьогодні, дозволили законодавчо закріпити зони радіоактивного забруднення залежно від ступеня можливого негативного впливу на здоров'я населення, визначити критерії на першочерговість відселення, створити контроль за безпечним споживанням, упорядкувати життя на забруднених територіях. Кожному постраждалому внаслідок Чорнобильської катастрофи держава гарантувала надання пільг і компенсацій залежно від встановленої категорії, а тому вважається, що правова забезпеченість чорнобильців України – одна з найкращих на території СНД та і в світі взагалі з аналогічних проблем.

Забезпечення житлом населення, евакуйованого з районів, забруднених радіацією, стало найбільш масштабною та довгостроковою частиною загальної будівельної програми, розробленої у зв'язку з аварією на ЧАЕС.

Про масштабність чорнобильської будівельної програми свідчить той факт, що протягом 1986-1996 рр. в Україні було побудовано 27 899 садибних житлових будинків та квартир загальною площею 2 065 425 тис. м², зокрема в 1991-1996 рр. – 16 945 одиниць, загальною площею 1 276 725 тис. м² [10].

Проте ці зусилля не дозволили до кінця розв'язати проблему забезпечення людей житлом. Станом на 1.01.1999 р. на обліку для забезпечення житлом у зв'язку з переселенням із радіоактивно забруднених територій перебувало 15 783 сім'ї та 8595 сімей інвалідів Чорнобиля. Складність розв'язання цієї проблеми зумовлена недостатнім фінансуванням будівництва житла [11].

На програму забезпечення чорнобильців житлом в 2006 році в державному бюджеті України було заплановано 169 млн. грн. [12], а виділено - 84 млн. грн.[13]. За цією програмою житло мали бути отримати інваліди 1-ї групи та сім'ї з дітьми-інвалідами.

Головним моментом, що визначив трагічну сутність Чорнобильської катастрофи, став її вплив на стан здоров'я людей.

Через чотирнадцять років після подій 1986 року серед постраждалих дорослих та підлітків визнано здоровими 13,95%, а серед дітей – лише 22,1%, зокрема серед учасників ліквідації наслідків аварії – 10,95%. Серед евакуйованих – 13,18%. Що стосується дітей, то серед евакуйованих – здорових 17,99%; серед дітей, що живуть на забруднених територіях – 23,07%; серед дітей, які народилися від постраждалих, здоровими визнано 25,31% [14].

Держава взяла на себе фінансування лікування та відпочинку дітей, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС. Щороку на ці цілі виділяються значні кошти. Крім того, сім'ям, діти з яких через ті чи інші причини не використали це своє право, виплачується компенсації в сумі середньої вартості путівки.

Що ж стосується оздоровлення дорослих, то їм виплачується щорічна допомога на оздоровлення, а за невикористані путівки на санаторно-курортне лікування передбачено грошову компенсацію. На жаль, вона мізерна й до всього виплачується із затримками.

І хоча лише у 1990 році на медичне обслуговування витрачено майже 27 млн. грн., а на оздоровлення – 175,1 млн. грн., частка хворих серед дорослих і підлітків становила 82,1%, а серед дітей – 73,1% [15].

Після Чорнобильської катастрофи минуло чверть століття, але коло проблем, викликаних нею, не зменшується. Значна кількість програм, зокрема оздоровлення постраждалих не виконуються в повному обсязі.

В останній час спостерігається тенденція до збільшення в порівнянні з попередніми роками, чисельності осіб, віднесених до 1-ї категорії, тобто інвалідів, захворювання яких пов'язані з наслідками аварії на ЧАЕС, (більше 109 тис. осіб). Така ситуація обумовлена щорічним недофінансуванням бюджетних програм санітарно-медичного забезпечення і лікування, незадовільним станом спеціалізованих лікувальних закладів, недостатнім медичним обстеженням постраждалих громадян, неналежним забезпеченням їх безкоштовними ліками.

Об'єм санітарно-курортного лікування чорнобильців щорічно зменшується. В порівнянні з 2007-2008 роками чисельність таких громадян, котрі постраждали в наслідок аварії на ЧАЕС, в 2009 р. зменшилась майже на 30%. За рахунок бюджетних коштів путівками на санітарно-курортне лікування забезпечуються зокрема особи 1-ї категорії. Лікування постраждалих 2 та 3-ї категорії майже не проводиться. Погіршує ситуацію установа владою 18-денного санітарно-курортного лікування для постраждалих громадян, тоді як медичним доводом найменша тривалість їх санітарно-курортного лікування повинна складати 21 добу. На комплексне медико-санітарне забезпечення та лікування онкологічних захворювань чорнобильців в 2008 р. передбачалося 27 млн. грн. [16]. В 2009 р. фінансування бюджетної програми комплексного медико-санітарного забезпечення громадян зменшено в декілька разів, не дивлячись, що в Україні за останні роки різко зросли ціни на ліки [17].

У постчорнобильські роки держава взяла на себе соціальне (пенсійне) забезпечення людей, які втратили працездатність у зв'язку з участю в ліквідації наслідків аварії, або через вплив іонізуючого випромінювання. Порядок обчислення пенсій по інвалідності, що настала в наслідок каліцтва або захворювання, і пенсії у зв'язку з

втратою годувальника, що був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 грудня 1996 року №1492, було уточнено постановою від 30 травня 1997 року №523. Та з 1995 року Кабмін не провадив індиксації чорнобильських пенсій, що не могло не викликати обурення [18].

Пенсії інвалідам були збільшені лише в 2006 році [19]. А останнє збільшення мінімальних розмірів пенсій за шкоду принесену особам, віднесених до 1,2,3 та 4-ї категорій, відбулася в 2008 році [20].

З 2008 р. збільшено розмір чорнобильської пенсії, зокрема, мінімальний розмір держпенсії з інвалідності учасникам ліквідації аварії 1986 р. збільшено майже в два рази; ліквідаторам 1987-1990 рр. та особам, евакуйованим із зони відчуження в 1996 р., - майже в півтори рази: розмір додаткових пенсій за шкоду, причинену здоров'ю громадян, віднесених до першої категорії, збільшений майже в сім разів, для 2-ї, 3-ї, 4-ї категорії – майже в дев'ять разів. Таким чином, середній розмір пенсії для чорнобильців, які вийшли на пенсію за віком, на 2008 р. складала 1,5 тис. грн., для інвалідів – 1364 грн., за втрати годувальника – 1039 грн. Щомісячна допомога за шкоду, принесену здоров'ю, для інвалідів 1 групи, складала 30% прожиткового мінімуму, 2 групи – 20%, для інвалідів 3 групи, дітей-інвалідів, а також хворих променевого захворювання – 15% прожиткового мінімуму. (Прожитковий мінімум, для осіб що втратили працездатність, на той час складав 498 грн.) [21].

Попри те, що для розв'язання чорнобильських проблем в Україні створено відповідну законодавчу нормативну базу, вони ще все вирішуються незадовільно.

На протязі останніх років уряд України узаконює практику призупинення дій окремих положень Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали в наслідок Чорнобильської катастрофи» і встановлення розмірів соціальних виплат в сумах, котрі значно нижчі, ніж передбачені вказаним Законом. Усе це викликало соціальну напругу серед постраждалого населення, люди звертаються до суду. Однак коштів, необхідних для виплат за судовими рішеннями на користь постраждалих громадян, державою не виділяється.

Отже, держава, з одного боку, взяла на себе великі гуманні зобов'язання, а з другого – не має можливості їх виконати. Питання фінансового забезпечення чорнобильського законодавства та передбачених для постраждалого населення виплат переросло у величезну загальнодержавну проблему. Так, згідно закону про держбюджет на 2011 рік, витрати на соціальний захист чорнобильців складає 7 млрд. 777 млн. грн. [22], що більше ніж минулого року. Однак реалізація закону у повному обсязі вимагає коштів майже у десять разів більше – це обійшлося б в 74 млрд. грн. Але на жаль це проблематично для будь-якої країни, навіть у період економічного росту.

Урядові структури неодноразово пропонували внести зміни до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали в наслідок Чорнобильської катастрофи», котрі значно погіршили б соціальну захищеність ліквідаторів та потерпілого населення. Профспілки разом із громадянськими чорнобильськими організаціями, профільним комітетом Верховної Ради України докладають усіх зусиль, щоб не допустити ухвалення будь-якого законодавчого акту, який би погіршив рівень соціального захисту постраждалих.

Однак, 2011 рік став черговим роком протистоянням між чорнобильцями та урядом України. Прийнятий у першому читанні законопроект № 9127 «Про гарантії держави щодо виконання рішень суду», який передбачає не вказувати в законах конкретні об'єми пільг та механізми їх надання, усе буде вирішуватися рішенням уряду [23]; скорочення «чорнобильських» пенсій, пільг, які передбачені законодавством призвели до масових акцій протесту чорнобильців з вимогами не скорочувати соціальні виплати.

Отже, за роки незалежності урядом країни було розроблено й впроваджено в дію чимало законопроектів для належного соціального захисту населення постраждалого внаслідок ЧАЕС, однак значна частина заходів, започаткованих на виконання вимог Чорнобильських законів, не були доведені до кінця й не виправдали сподівань на очікувані результати.

Передбачена законодавством фінансова допомога — різні виплати і компенсації — через недостатність коштів в Держбюджеті протягом останніх років надзвичайно скоротилася, що призвело до протестів населення.

Для вирішення проблем пов'язаних з соціальним захистом чорнобильців уряду України необхідно виробити й запровадити надійну систему соціальних гарантій, які б задовольняли потреби постраждалих громадян для забезпечення достатнього життєвого рівня й відповідали можливостям держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. - Донецьк: ООО «Лебедь», 2005. – С.4.
2. Барановська Н.П. Чорнобильська трагедія. Нариси з історії/ Н.П. Барановська / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2011. – 254 с.
3. Барановська Н.П. Суспільний вимір чорнобильської катастрофи/ Н.П. Барановська // УІЖ. – 2006. – №2. – С. 129–145.
4. Дьяченко А.А. Опыт ликвидации последствий Чернобыльской катастрофы. Ч.1. / А.А. Дьяченко. – М.: Ин-т стратегической стабильности миномата России, 2004.
5. Україна: утвердження незалежної держави (1991-2001 рр.) / С.В. Кульчицький, Н.П. Барановська, В.Ф. Верстюк та ін. – К.: Альтернатива, 2001. – 704 с.
6. Чернобыль. Зона отчуждения: сборник статей/ сост. О.Криштопа. – Харьков: Книжный клуб «Клуб Семейного Досуга», 2011. – 320 с.
7. Біль і тривоги Чорнобиля/Упоряд. Ю.В. Сафонов. – К.: ВАТ «Київська правда», 2006. – 288с.
8. Законодавство України про соціальний захист населення (5-е вид., змін. та доп.) / Упорядник О.М. Роїна. – К.: КНТ, 2007. – 520 с.
9. Сборник новых законодательных актов о труде Украины. – Харьков-Запорожье: «Луч», 1992. – 310 с.
10. Барановська Н.П. Чорнобильська трагедія. Нариси з історії/ Н.П. Барановська / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2011. – С. 164.
11. Там само. – С. 164.
12. Закон України «Про Державний бюджет України на 2006 рік» // Урядовий кур'єр. – 2005. – 30 груд. (№ 250–251). – С. 6–15.
13. Постанова Верховної Ради України «Про звіт про виконання Закону України "Про Державний бюджет України на 2006 рік". - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007. – № 32, ст.436.
14. Україна: утвердження незалежної держави (1991-2001 рр.)/С.В. Кульчицький, Н.П. Барановська, В.Ф. Верстюк та ін. – К.: Альтернатива, 2001. – С. 403.
15. Там само. – С. 403.
16. Закон України «Про Державний бюджет України на 2008 рік» // Урядовий кур'єр. – 2007. – 31 груд. (№ 247). – С. 3–15.
17. Закон України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» // Урядовий кур'єр. – 2008. – 30 груд. (№ 246). – С. 5–13.
18. Барановська Н.П. Чорнобильська трагедія. Нариси з історії/ Н.П. Барановська/НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2011. – С. 177.
19. Постанова Кабінету Міністрів України «Про збільшення розмірів пенсії деяким категоріям громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»// Урядовий кур'єр. – 2006. – 04 .01(№1).
20. Постанова Кабінету Міністрів України «Про підвищення розміру пенсій деяким категоріям громадян у зв'язку із збільшенням середньої заробітної плати»// Урядовий кур'єр. – 2007. – 08 .05(№80). – С. 13.
21. Там само. – С. 13.
22. Закон України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» // Урядовий кур'єр. – 2010. – 30.12 (№246). – С.11.
23. Льготы: вроде они и есть, но их нет// Новая пенсия. – 2011. - №11(017). – С. 1.